

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՈՐԻՍԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա - Դասվարի կողմից աշակերտների ուսումնառության ընթացքում նկատված
կրթական կարիքների բացահայտում

Առարկա - Դասվար (Մայրենի, Մաթեմատիկա)

Հեղինակ - Մանուշակ Սողոմոնյան

Ուսումնական հաստատությունը - <<Խնածախի միջնակարգ դպրոց>> ՊՈԱԿ

Աշխատանքը թույլատրված է պաշտպանության

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏ. ՂԵԿԱՎԱՐ՝ Ն. Ռ. Բաղդազյույան, ԳՊՀ դասախոս

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....3

2. ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑ.....4

3. ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ.....5

4. ԴԱՍՎԱՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ՆԿԱՏՎԱԾ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԲԱՑԱՀԱՅՏՈՒՄԸ.....7

5. ԿԱՐԻՔԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ, ԿԱՐԻՔԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....11

6. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....16

7. ՕԳՏԱԳՈՐԾԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր օրերում շատ ենք հանդիպում մտավոր զարգացման, լսողական, տեսողական, հենաշարժողական խնդիրներ ունեցող երեխաների: Այս երեխաների ուսումնական գործունեության կազմակերպման գործում որոշիչ է ուսուցչի և բազմամասնագիտական թիմի անդամների դերը: Ուսուցման հատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ուսումնական գործունեության կազմակերպումն ու իրականացումը նպաստում են այս երեխաների հոգեկան գործընթացների, անձնային առանձնահատկությունների զարգացմանը, ինչպես նաև հիմք են նախապատրաստում հետագայում աշխատանքային գործունեության համար:

Հետևաբար, **թեմայի արդիական** է, քանի որ անհրաժեշտություն է առաջանում վեր հանելու աշակերտների ուսուցման առանձնահատկությունները, մշակելու ուսումնական գործունեության իրականացման նոր ու արդյունավետ հնարներ, միջոցներ, որոնց օգնությամբ հնարավորություն կընձեռնվի բացահայտելու աշակերտների կրթական և նրանց ուսումնական գործունեությունը մոտեցնել տարիքային նորմային:

Հետազոտական աշխատանքի **հիմնական նպատակն** է՝ բացահայտել աշակերտների ուսուցման առանձնահատկությունները՝ ըստ նրանց կրթական կարիքի, ինչպես նաև որոշել աշակերտների ուսումնական գործունեության բարելավմանն ուղղված աշխատանքների հիմնական ուղիները:

Հետազոտության խնդիրներն են.

1. Ուսումնասիրել աշակերտների ուսումնական գործունեությանն ուղղված ժամանակակից մեթոդները ու մոտեցումները,
2. Ուսումնասիրել աշակերտների ուսումնական գործունեության առանձնահատկությունները՝ տստ նրանց կրթական կարիքի:
3. Մշակել ԿԱՊԿՈՒ սովորողներին դասագործընթացում ներգրավելու համար մեթոդներ, միջոցներ և պայմաններ,
4. Հետազոտել հասակակիցների, դասընկերների հետ հաղորդակցման նշանակությունը ուսուցման գործընթացում:

Աշխատանքի արդյունքներն ամփոփված են եզարակացություններում:

**ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑ**

Ներառական կրթության համապարփակ նպատակն է յուրաքանչյուր երեխայի համար ապահովել սովորելու և փոխադարձ հարգանքի մի միջավայր, որտեղ երեխան անկախ իր հաշմանդամությունից իրեն ինքնավստահ և ընդունված է զգում: Կրթությունը պետք է համարվի ցանկացած երեխայի մտավոր, հոգեկան և ֆիզիկական զարգացմանը նպաստող միջոց: Ուստի որակյալ կրթությունը պետք է ենթադրի այնպիսի մի գործընթաց, որն ուղղված է բարելավելու բոլոր սովորողների կրթական կարիքները:

Կրթության իրավունքի իրացման գործընթացում երկակի ստանդարտների կիրառումը վկայում է այն մասին, որ կրթության ոլորտի որոշումներ կայացնողների ու մանկավարժական համակազմի մի հատված դեռևս առաջնորդվում է սխալ կարծրատիպերով և ավանդական պատկերացումներով, դրսևորում է խտրական վերաբերմունք և վարքագիծ որոշակի խմբի երեխաների նկատմամբ և նպաստում այդ երեխաների մեկուսացմանը: Այս իրավիճակը միայն սոցիալական հիմնահարց չէ, այլ նախևառաջ մարդու իրավունքի հիմնահարց¹:

Ներառական կրթությունից շահում են ոչ միայն առանձնահատուկ կրթության պայմանների կարիք ունեցող երեխաները, այլև բոլոր երեխաներն ու հասարակությունը:

Այսպիսով ներառական կրթությանը պետք է աջակցեն բոլոր նրանք, ովքեր ձգտում են մեր հասարակության մեջ և երկրում վերջ դնել անհավասարությանը, անարդարությանը և խտրականությանը:

Կրթության մեջ ներառումը ենթադրում է.

- ✓ Դպրոցական համակարգի և կրթական գործընթացների հարմարեցում յուրաքանչյուր երեխայի՝ հաշվի առնելով նրա մտավոր, ֆիզիկական և հոգեկան առանձնահատկությանները:

---

¹ <https://hy.wikipedia.org/wiki/>

- ✓ Կրթական գործընթացներում ամեն տեսակի խոչընդոտների վերացում և կրթության մեջ բոլոր երեխաների հավասար մասնակցության ապահովում:
- ✓ Երեխաների միջև եղած տարբերությունները ընդունել որպես կրթական գործընթացին նպաստող և ոչ թե խանգարող գործոններ:
- ✓ Ընդունել, որ յուրաքանչյուր երեխա իրավունք ունի հաճախելու իր համայնքում, բնակության վայրին ամենամոտ դպրոցը և ստանալու ներառական ու որակյալ կրթություն:
- ✓ Ընդունել, որ ներառական հասարակության ձևավորումը սկսվում է դպրոցից:

**ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ**

Երբ կրթությունը ներառական է, ապա դրանից շահում են երեխան, ընտանիքը, պետությունը և հասարակությունը: Այն ենթադրում է համակարգի, այլ ոչ թե երեխայի հարմարեցում: Այն ընդունում է, որ բոլոր երեխաները տարբեր են, իսկ դպրոցն ու հանրակրթական համակարգը պետք է հարմարվեն բոլոր սովորողների զարգացման կարիքներին և անհատական պահանջմունքներին: Ներառում չի նշանակում բոլորին ձուլել կամ միատեսակ դարձնել: Այն ընդունում է, որ բոլոր երեխաները սովորում են տարբեր արագությամբ և ուսուցիչներին անհրաժեշտ են հատուկ հմտություններ՝ ուսուցման գործընթացի ճկունությունը ապահովելու համար:

Ներառումը ԿԱՊԿՈՒ աշակերտներին հնարավորություն է տալիս կրթություն ստանալ իրենց համայնքում և չմեկուսանալ ընտանիքներից:

Համայնքից և ընտանիքից հեռու՝ հատուկ դպրոցներում, երեխաներին տեղավորելը հակասում է ընտանիքի և համայնքի կյանքին մասնակցելու նրանց իրավունքներին:

Ներառական կրթությունը կարող է բարձրացնել կրթության որակը բոլորի համար:

ԿԱՊԿՈՒ աշակերտների ներառումը հանրակրթական դպրոցներ կստիպի ուսուցիչներին մշակել նոր՝ դեպի երեխան կողմնորոշված ուսուցման մեթոդներ՝

ապահովելով մեծ թվով մասնակիցների ընդգրկվածությունն ուսումնական գործընթացում:

Ներառական կրթությունը օգնում է հաղթահարելու խտրականությունը: Հասարակության մեջ հաշմանդամություն ունեցող երեխաների նկատմամբ կանխակալ վերաբերմունքը բավական խորն է արմատավորված: Միայն կարծրատիպերը բավականին դժվար է փոխել, սակայն հնարավոր է: Երեխաները շատ շուտ են ընդունում իրենց հասակակիցների, համադասարանցիների առանձնահատկությունները և սովորական են վերաբերվում, քան մեծահասակները:

Ընդհամենը պետք է բարենպաստ մթնոլորտ ստեղծել դպրոցում և երեխաների մեջ խթանել միմյանց նկատմամբ փոխադարձ հարգանք և իրար աջակցելու պատրաստակամություն:

Ներառական կրթության համակարգի զարգացումն ու մարտահրավերները:
Ներառական կրթությունը լավագույն լուծումներ է առաջարկում հանրակրթական համակարգին և կարող է ապահովել, որ բավարարվեն բոլոր սովորողների կրթական կարիքները: Սակայն այն չի կարող զարգանալ հանրակրթության համակարգից դուրս և չի կարող դիտարկվել որպես առանձին, առանձնահատուկ հարց կամ ոլորտ, այլ պետք է դիտարկվի որպես ամբողջ դպրոցական համակարգի զարգացման չափանիշ:

Որոշիչ է այն հարցը, թե ինչպես է առանձին վերցրած սովորողի համար ապահովվում նրա՝ իր կարողություններին և կարիքներին համապատասխան որակյալ կրթությունը:

Ներառական կրթությունն նշանակում է, որ բոլոր երեխաները պետք է հարգալից վերաբերմունքի արժանանան և ստանան սովորելու համար հավասար հնարավորություններ:

Դա շարունակական գործընթաց է, որի նպատակներին հասնելու համար ուսուցիչները պետք է առվել հետևողական և ստեղծագործաբար աշխատեն:

Ներառական որակյալ կրթություն՝ հիմնված համագործակցության, հավասարության և մասնակցության վրա: Ահա այն երեք քայլերը, որոնք տանում են դեպի իրական ներառում:

Կրթական գործընթացում սովորողի ունեցած դժվարությունները կարող են պայմանավորված լինել մի շարք գործոններով: Անհրաժեշտ է նշել, որ դպրոցի միջավայրը կարող է կենտրոնական դեր ունենալ աշակերտի անհատական որակները, որպես դժվարություններ դիտարկելու հարցում:

Կարևորն այն է, որ ախտորոշումը, որն ընդգծում էր աշակերտի թերությունները, այլևս չի դիտարկվելու: Հիմնական մոտեցումը պետք է բխի այն գաղափարի ընդունումից, որ յուրաքանչյուր աշակերտ կարող է սովորել և ստեղծագործել:

Դպրոցի միջավայրը պետք է միտված լինի զարգացնելու յուրաքանչյուր աշակերտի ներուժն ու կարողությունները:

Հաջորդ մոտեցումը չմեկուսացնելու սկզբունքն է, որը ներառական որակյալ կրթության երրորդ հիմնաքարն է և վերաբերում է բոլոր սովորողների կարիքներին: Կրթության կազմակերպման գործընթացները պետք է այնքան ձկուն լինեն, որպեսզի հնարավոր լինի անհրաժեշտ աջակցություն տրամադրել անմիջապես դասարանում: Կրթության հետ կապված խնդիրները, որոնց աշակերտները կարող են բախվել, պետք է շարունակաբար քննարկվեն ուսուցիչների, մանկավարժահոգեբանական աջակցության թիմի անդամների հետ համատեղ: Համագործակցության շնորհիվ կկանխարգելվեն հնարավոր խնդիրները: Որոշիչ է նաև այն, որ դպրոցի անձնակազմն իր աշխատանքում որդեգրի երեք առավելապես կարևոր հասկացություններ, որոնք պետք է վեր դասվեն ուսումնական ծրագրից: Դրանք են մասնակցություն, համագործակցություն և հավասարություն:

**ԴԱՍՎԱՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ՆԿԱՏՎԱԾ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ԲԱՑԱՀԱՅՏՈՒՄԸ**

Որո՞նք են հատուկ կրթական կարիքները

Աշակերտները, ովքեր ունեն հատուկ կրթական կարիքներ, ունեն սովորելու դժվարություններ կամ հաշմանդամություն, ինչը նրանց համար կդժվարացնի սովորել, ինչպես դա անում են նույն տարիքի մյուս երեխաները: Շատ աշակերտներ

իրենց կրթության ինչ-որ պահի կունենան 'ԿԱՊԿ' առանց նրանց կյանքի ողջ ընթացքում լուրջ խնդրի: Անհրաժեշտ է, որ ուսումնական հաստատությունները կարողանան գնահատել այդ կարիքները երեխաների մոտ, որպեսզի կարողանան դրանց հաճախել, ինչպես նաև այլ հաստատություններ կամ ընտանիքներ: Երեխաները պետք է սովորեն համապատասխան մասնագետների օգնությամբ արագ և հեշտությամբ հաղթահարել իրենց դժվարությունների խոչընդոտները: Որոշ երեխաներ լրացուցիչ օգնության կարիք կունենան, իսկ մյուսները՝ իրենց ամբողջ ժամանակի կարիքը կամ հարմարեցնեն դպրոցի կամ նույնիսկ քոլեջի առաջին տարիները:

Ահա այս համատեքստում որոշ դեպքերի ներկայացում.

Կրթական կարիքները կարող են կապված լինել զգայական կամ ֆիզիկական ոլորտի հետ, Օրինակ՝ տեսողության կամ լսողության խանգարում: Հաղորդակցությունը շատ առկա է ուսուցման գործընթացում, քանի որ ուսանողը մուտք է գործում տարբեր նյութերի, որոնք առաջարկում են տեղեկատվություն յուրաքանչյուր թեմայի վերաբերյալ: Այդ պատճառով տեսողության կամ լսողության դժվարություններ ունեցող ուսանողները պետք է ունենան անհրաժեշտ ռեսուրսները ուսումնասիրության համար: Այնուամենայնիվ, պետք է հիշել, որ ցանկացած գնահատականից դուրս ծառայությունը միշտ անհատականացված է: Յուրաքանչյուր ուսանողի բնութագիրը միշտ անհատական է, քանի որ, օրինակ, լսողության կորստի աստիճանը հատուկ է յուրաքանչյուր դեպքի:

Շարժիչային հաշմանդամություն, Ուսումնական կենտրոնը պետք է երեխայի համար ապահով ու անխոչընդոտ տարածք առաջարկի: Այս եղանակով միջավայրը բարձրացնում է ուսանողի ինքնավարությունը՝ մի կետից մյուսը հարմարավետ տեղափոխվելու համար: Այս տեսակի դժվարությունը կարող է առաջանալ մշտապես կամ ժամանակավորապես: Այս հաշմանդամությունն ազդում է որոշ առօրյա գործողությունների կատարման վրա: Ուստի հարմար է ուսման սցենարը հարմարեցնել այնպես, որ ուսանողը խրախուսի դրա հայտնաբերումը և կարողանա մուտք գործել իրեն հասանելի ռեսուրսներ: Ուսանողների ինտեգրումը ամբողջական

է: Այլ կերպ ասած, անչափահասի հաղորդակցությունը և հուզական բարեկեցությունը նույնպես պետք է հոգ տանեն:

Քրոնիկ հիվանդություններ, Առողջության ախտորոշումը և դրա համապատասխան բուժումը փոփոխություններ են առաջացնում հիվանդի կյանքում: Օրինակ՝ հիվանդանոց ընդունվելիս ուսանողը չի կարող գնալ դասի: Եվ երբեմն հիվանդանոցում մնալը կարող է տևել շատ օրեր: Հիվանդանոց ընդունելը փոխում է նախորդ ռեժիմը: Բայց ամենակարևորն այն է, որ հիվանդը կարողանա վերականգնվել և, իր հերթին, շարունակել իր ուսուցման գործընթացը: Դա է վկայում հիվանդանոցների մանկավարժությունը: Դպրոցը շատ ավելին է, քան ուսման միջավայրը, այն նաև ընկերակցության տարածք է, որի ընթացքում ուսանողները կիսում են նշանակալից պահեր: Հետևաբար, հիվանդանոցների դասասենյակների ոլորտում խթանվող կրթությունը բարելավում է երեխաների կյանքի որակը:

Ուսուցման խանգարումներ ինչպես, օրինակ, դիալեքսիա, Դա դժվարություն է ստեղծում տարբեր տեսակետներից կարդալ սովորելու համար՝ ընթերցանության ընկալում, բանավոր սահունություն և ռիթմ: Դիսկալկուլիան՝ ուսման խանգարում, վերաբերում է մաթեմատիկա ուսումնասիրելու հետ կապված դժվարություններին: Ուսանողը ցույց է տալիս որևէ խոչընդոտ այն հաշվարկների իրականացման հարցում, ինչպիսիք են մի քանի թվերի գումարը, բաժանումը, հանումը կամ բազմացումը:

Անցումային կրթական կարիքներ դժվարության այս տեսակն արտահայտվում է որոշակի ժամանակահատվածում՝ որպես տարբեր գործոնների հետևանք: Աշակերտն ավելի մեծ ուշադրություն է պահանջում իր ուսումնական կյանքի որոշակի ժամանակահատվածում: Ուստի անցողիկ կարիքները կրում են ժամանակավոր բնույթ:

Մշտական կրթական կարիքները ընդհակառակը, դրանք մնում են ամբողջ դպրոցական ժամանակահատվածի համար:

Բարձր կարողություններ, Երբ սովորողը կրթական աջակցության անհրաժեշտություն է ներկայացնում, դա այն պատճառով է, որ, ի թիվս այլ գործոնների, դասասենյակի սովորական ռեժիմը չի համընկնում այդ ժամանակ

պահանջվողի հետ: Այս դեպքում ուսանողը ցույց է տալիս բարձր ակադեմիական առաջադիմություն կամ մեծ ներուժ ունի: Անձը առանձնանում է մեկ կամ մի քանի տարածքում: Ուսանողը շուտով յուրացնում է նոր տեղեկատվությունը և ինտեգրվում այն նախկինում սովորածի հետ:

Շատ կարևոր է, որ կրթական կենտրոնների և հատուկ կրթական կարիքներ ունեցող երեխաների ընտանիքների միջև սերտ հաղորդակցություն լինի: Դպրոցը աշակերտի համար տեղեկատու միջավայր է, բայց տունը նույնպես: Այս պատճառով հայրերն ու մայրերը նույնպես իրենց երեխաներին ուղղորդում են այս ուսուցման գործընթացում: Ուսումնական կենտրոնն ուղեկցում է ընտանիքներին՝ պատասխանելու հարցերին, առաջարկելու աջակցության և ուղեկցման գործիքներ: Ընտանիքի նվիրվածությունը իրենց երեխայի կրթությանը շատ կարևոր է, բայց նրանք նաև պետք է ունենան իրատեսական ակնկալիքներ երեխայի ուսուցման գործընթացից (առանց դրա տեմպերը համեմատելու այլ դասընկերների հետ):

Բացի այդ, պետք է հաշվի առնել նաև դա կարող է ունենալ սոցիալական բնույթի կրթական կարիքներ, ինչպիսիք են ամրապնդման դասերը կամ քիչ աշակերտ ունեցող դասարանում լինելը: Եթե այո, ապա դպրոցի դաստիարակը հիմնարար դեր է խաղում, քանի որ երեխային պետք կգա մեկը, ում հետ կկարողանա ինքնավստահ արտահայտվել, ինչպես նաև մեկը, ով կուղեկցի նրան այլ երեխաների հետ սոցիալականացման գործընթացում:

Հատուկ կրթական կարիքներ ունեցող երեխաների դժվարությունները

Երբ աշակերտը ունի հատուկ կրթական կարիքներ, նրանց մոտ կառաջանա.

Սովորելու դժվարություններ, նորմալացված միջավայրում, դպրոցում կամ այլ ուսումնական հաստատություններում հիմնական հմտություններ ձեռք բերելու գործում:

Առողջական դժվարություններ, սոցիալական, հուզական կամ մտավոր:

Հատուկ սովորելու դժվարություններ (կարդալ, գրել, տեղեկություն հասկանալ և այլն):

Տգայական կամ ֆիզիկական կարիքներ (լսողության խանգարում, տեսողության խանգարում, ֆիզիկական դժվարություններ, որոնք կարող են ազդել բնականոն զարգացման վրա):

Հաղորդակցման խնդիրներ արտահայտվել կամ հասկանալ, թե ուրիշներն ինչ են ասում:

ԿԱՐԻՔԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ, ԿԱՐԻՔԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Գնահատումը սովորողի մասին քանակական և որակական տվյալների հավաքագրումը, համադրումը և մեկնաբանումն է:

Ուսման դժվարություններ ունեցող սովորողի ներառական կրթությունը հաջողությամբ իրականացնելու համար անհրաժեշտ է ուսումնական գործընթացում նրան դիտել և գնահատել որպես անհատ՝ իր ընդունակություններով, կարողություններով, հետաքրքրություններով ու կարիքներով:

Գնահատման և դիտարկման նպատակն է սովորողի ուսուցումը դարձնել առավել արդյունավետ ու կողմնորոշված՝ նրա կարողություններին, հնարավորություններին ու նախասիրություններին համապատասխան: Գնահատումը պետք է իրականացվի սովորողի համար հնարավորինս սովորական պայմաններում և հնարավորություն ընձեռի նրան դրսևորել իր ներուժը և արտահայտել գիտելիքները:

Գնահատման ընթացքում անհրաժեշտ է պարզել՝

- ի՞նչ կարող է անել սովորողը և ի՞նչ է անում,
- ո՞րն է նրա զարգացման, հմտությունների, կարողությունների և գիտելիքի՝ այդ պահին առկա մակարդակը,
- ունի՞ արդյոք զարգացման հապաղումներ,
- կարիք ունի՞ արդյոք լրացուցիչ գնահատման, օժանդակ ծառայությունների (դիէտա, թերապիա և այլն):

Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող սովորողի ուսուցման կազմակերպման և արձանագրման (անհատական ուսումնական

պլաններ) մեխանիզմների մշակման, նրա՝ պետական չափորոշիչներին համապատասխան գիտելիքների յուրացման, կարողությունների, հմտությունների ձեռք բերման համար անհրաժեշտ պայմանների ապահովման նպատակով իրականացվում են հետևյալ քայլերը՝

Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող յուրաքանչյուր սովորողի կրթությունը կազմակերպելու համար բազմամասնագիտական խումբը նախապես իրականացնում է սովորողի դիտարկում և հետազոտում: Աշակերտի դիտարկումը և հետազոտումը կատարվում են դասագործընթացում, դասամիջոցներին, բակում, անհրաժեշտության դեպքում՝ համապատասխան մասնագետը կատարում է տնայց:

Ծանոթ և անծանոթ իրավիճակներում հատուկ կարիքներով սովորողների վարքի դիտարկումները հնարավորություն են տալիս առանձնացնել ակտիվության դրսևորումների յուրահատկությունները: Ծանոթ միջավայրը, դրական գնահատականը նպաստում են միջանձնային շփումների հաստատմանը: Անծանոթ իրավիճակներում ԿԱՊԿՈՒ երեխաները ավելի պակաս նախաձեռնություն են ցուցաբերում փոխհարաբերություններ հաստատելու իմաստով: Դա պայմանավորված է մտածողության յուրահատկություններով:

Նախնական դիտարկումն ավարտելուց հետո իրականացվում են շարունակական դիտարկումներ, որոնք կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է՝

- ✓ Որոշել յուրաքանչյուր սովորողի հետաքրքրությունները, կարողությունները, հմտությունները և կարիքները:
- ✓ Ժամանակի ընթացքում գնահատել սովորողի աճն ու զարգացումը:
- ✓ Կառավարել իրավիճակները, ձեռնարկել միջոցներ:

Դիտարկումների ընթացքում մանկավարժական աշխատողը պետք է լինի անաչառ, բացահայտի ոլորտներ, որոնք բարելավման կարիք ունեն, գտնի օրինաչափություններ և եզրակացություններ անի: Դիտարկման արդյունքները պետք է քննարկել մանկավարժահոգեբանական թիմի անդամների հետ և դրանք օգտագործել կրթական գործողությունները պլանավորելու համար²:

---

² <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID>

Երեխայի կրթական կարիքի գնահատում նշանակում է ճշտել, թե որքան կարողություն և ինչ հմտություններ ունի երեխան, կրթության կազմակերպման համար նրան ինչ հարմարեցումներ կամ ծրագրային փոփոխություններ են անհրաժեշտ: Դա նրա համար է, որ երեխան կրթական հաստատությունում ստանա լրացուցիչ ծառայություններ կամ ունենա այնպիսի հարմարեցված ուսուցման ծրագիր:

Եթե երեխան ունի առողջության մասին փաստաթուղթ, որում նշված էր, որ առողջական խնդիր ունի, նա ստանում էր կարիքը՝ ֆիզիկական առումով հիմք ընդունելով առողջության փաստաթուղթը:

Դիտարկման ժամանակ կարող են ի հայտ գալ տազնապահարույց նշաններ, որոնք մատնանշում են, որ երեխայի մոտ կա խնդիր՝ լսողության, տեսողության կամ մտավոր զարգացման հետ կապված:

Երեխան կարող է ունենալ ավելի, քան մեկ ֆիզիկական խնդիր: Այդ խնդիրների մեծ մասը պետք է բացահայտված լինեն դեռ այն ժամանակ, երբ երեխան առաջին անգամ գալիս է դպրոց, այդ պատճառով էլ պետք է կատարվեն դիտարկումներ և հարկ եղած դեպքում ձեռնարկվեն համապատասխան քայլեր³:

Դիտարկման փուլն ավարտելուց հետո, եթե կան կասկածելի նշաններ, անց է կացվում առաջնային գնահատում, որը կատարվում է դպրոցում՝ բազբամասնագիտական թիմի(մանկավարժահոգեբանական) կողմից՝ ուսուցչի և ծնողի ներկայությամբ՝ հատուկ մշակված գործիքների միջոցով: Եթե երեխան չի հաղթահարում այս շեմը, կատարվում է երկրորդային գնահատում՝ տեղական տարածքային գնահատման մարմինների կողմից:

Չափորոշիչային գիտելիքների և կարողությունների գնահատումը կատարվում է կարիքի ճանաչման նպատակով: Դա սովորողի մասին բազմակողմանի տեղեկատվության հավաքման գործնթաց է, որը հնարավորություն է տալիս պատկերացումներ ունենալ սովորողի և նրա շրջապատի մասին, թե ինչպես է նա ընկալում ժամանակը և տարածությունը, ինչպիսի հաղորդակցման կարողություն

---

³ Մաթևոսյան Շ., Ժամկոչյան Ս, Ոսկանյան Վ. Խմբագրությամբ, Ներառական դասարաններում սովորող երեխաների հիմնախնդիրների ըմբռնումը և լուծումը (ուղեցույց ուսուցիչների համար), Երևան, 2000, էջ 31-32:

ունի, սոցիալական, հուզական զարգացման աստիճանի և ֆիզիկական վիճակի մասին:

Գնահատման տեղեկությունների գաղտնիությունը

Սովորողի ամբողջական գնահատման արդյունքում պետք է հավաքվի որոշակի թղթաբանություն: Ձեռք բերված բոլոր տեղեկությունները անհրաժեշտ է գրանցել և ստեղծել գնահատման անհատական թղթապանակներ յուրաքանչյուր աշակերտի համար: Անհատական թղթապանակներում անհրաժեշտ է հավաքել գնահատման արդյունքում ձեռք բերված հետևյալ փաստաթղթերը.

- Ուսուցչի դիտարկաման և գնահատման արձանագրություն,
- Ծնողի կողմից լրացվող երեխայի մասին տեղեկատվական հարցաթերթ,
- Բազմամասնագիտական թիմի անդամների (հատուկ մանկավարժ, հոգեբան, լոգոպեդ, սոցիալական մանկավարժ) դիտարկումների, ուսումնասիրությունների արձանագրություն,
- սովորողի ինքնագնահատման արձանագրություն,
- շարունակական գնահատման արձանագրություն:

Գնահատման արդյունքները պետք է քննարկվեն սովորողի հետ առնչվող բոլոր անձանց հետ: Յուրաքանչյուր մասնագետ պետք է կիսվի գնահատման վերաբերյալ իր տեղեկատվությամբ, ծնողը անպայման պետք է մասնակցի այդ հանդիպմանը և տեղեկանա գնահատման արդյունքներին ու հետագա անելիքներին: Գնահատում իրականացնող անձիք պետք է ապահովեն գնահատման տեղեկությունների գաղտնիությունը: Այն պետք է հասանելի լինի մի այն բազմամասնագիտական թիմի անդամներին, դասավանդող ուսուցիչներին, աշակերտի ծնողներին, դպրոցի ղեկավարությանը և համապատասխան պետական վերադասներին:

Մանկավարժական գնահատման ժամանակ բացահայտվում են երեխայի զարգացման առանձնահատկությունները: Կարևոր է ոչ միայն առանձին ճանաչողական և իմացական ոլորտների գնահատումը, այլ նաև մտավոր զարգացման մակարդակի և զարգացման առանձնահատկությունների հստակեցումը: Երեխան պետք է ունենա որոշակի գիտելիքներ և պատկերացումներ շրջապատող միջավայրի մասին: Պետք է ձևավորված լինեն նրա մի շարք ֆիզոլոգիական և հոգեբանական ֆունկցիաներ՝ շարժունակություն, հիշողություն, մտածողություն և

այլն: Մանկավարժական գնահատումը պետք է հիմնվի մի շարք սկզբունքների վրա՝ մանկավարժի տեսամեթոդաբանական դիրքորոշում, մեթոդաբանության և հետագա շտկողական աշխատանքի միասնություն, զարգացման դինամիկ ամբողջականության մասին պատկերացում, նորմատիվ զարգացման տրամաբանություն և հաջորդականություն: Այս բոլոր սկզբունքները փոխկապակցված են և բխում են մեկը մյուսից:

Գնահատումը իրականացվում է հետոյալ մեթոդներով՝

-դիտարկման մեթոդ. տարբեր իրավիճակներում երեխային դիտարկելուց տագնապային ախտանշանների առկայության դեպքում կատարում ենք համապատասխան գրանցումներ

-հարցման մեթոդ,

-հարցազրույցի մեթոդ,

-փորձագիտական գնահատման մեթոդ:

Կարիքների ճանաչման հիման վրա մշակվում են անհատական ուսուցման պլաններ (ԱՌԻՊ): Եթե երեխան ունի զարգացման խնդիրներ, ապա նրա հետ տարվելիք աշխատանքները պետք է կազմակերպվեն համաձայն ԱՌԻՊ-ի, որը կազմվում է սովորողի կարիքի գնահատումից հետո:

Ուսուցման ընթացքում պետք է կազմել ճկուն ժամատախտակ, ինչը հնարավորություն կտա երեխաների համար մասնագիտական աջակցությունները բաշխել հավասարաչափ, որի արդյունքում սովորողները կստանան անհարաժեշտ մասնագիտական աջակցություն: Ելնելով անհրաժեշտությունից նրա հետ պետք է աշխատեն լոգոպեդը, սուրդո, տիֆլո, սոցիալական և հատուկ մանկավարժները, հոգեբանը, մանկավարժի օգնականը, վերականգնողական թերապիայի մասնագետը:

Հաստատությունը և դասարանը պետք է հարմարեցված լինեն կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող սովորողի կարիքներին: Դպրոցներն պետք է ունենան թեքահարթակներ, սանհանգույցներն հարմարեցված լինեն, ունենան սպորտդահլիճի հարմարեցվածություն, սննդի կազմակերպման վայրի առկայություն, դասարանի հարմարեցվածություն, համապատասխան սեղան-աթոռների և լայն փեղկերով դռների առկայություն:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով աշխատանքը դասվարի կողմից աշակերտների ուսումնառության ընթացքում նկատված կրթական կարիքների բացահայտում գործընթացում՝ եկանք այն եզրահանգման, որ գրականության մեջ կան բազմաթիվ մեթոդներ, հնարներ և միջոցներ, որոնք կարող են օգտագործվել և համակցվել ուսուցման գործընթացը կազմակերպելու, հատուկ կրթական կարիք ունեցող աշակերտներին դասագործընթացում ներգրավելու նպատակով: Յուրաքանչյուր երեխայի համար կարևոր է անհատականացված մոտեցումը:

Կրթության առանձնահատուկ կարիք ունեցող երեխաների ուսուցման կազմակերպման վերաբերյալ հատուկ գիտամեթոդական գրականության, մանկավարժների առաջատար փորձի ուսումնասիրությունը և մեր կողմից իրականացված պրակտիկ աշխատանքների արդյունքները փաստում են հետևյալը.

1. Աշակերտների համընդհանուր ուսուցման կազմակերպումը դժվար լուծելի հարց է՝ կապված այն հանգամանքի հետ, որ բոլոր երեխաների կարիքները տարբեր են և պահանջվում է անհատական մոտեցում և՛ դասապլանով, և՛ զնահատմամբ, և՛ խրախուսմամբ: Այս հարցերի ուսումնասիրումը, մեթոդների և հնարների մշակումն ու արդյունքների վերլուծությունը, պրակտիկ աշխատանքների իրականացման համար անհրաժեշտ գրականության հասանելի դարձնելը կնպաստի ներառական կրթության որակի և ԿԱՊԿՈՒ երեխաների կրթության արդյունավետության բարձրացմանը:
2. ԿԱՊԿՈՒ աշակերտների ուսուցման կազմակերպման գործընթացը տեղի է ունենում փուլերով՝ սկսած հարմարեցումներից մինչև զբաղվածության ապահովում, կարողությունների ու հմտությունների ձևավորում և ուսումնական նյութի հաղորդում: Այս գործընթացի զարգացումն ապահովելու համար պետք է մշակել մեթոդներ, որոնց կիրառման արդյունքում համընդհանուր ուսումնական գործընթացը հասանելի կլինի բոլորին:
3. Աշխատանքների իրականացման արդյունքում երեխաների մոտ զարգացել են հաղորդակցման կարողություններն ու հմտությունները, նրանք սկսել են ավելի անկաշկանդ շփվել համադասարանցիների ու հասակակիցների հետ, ավելի հետաքրքրությամբ մասնակցել դասարանում իրականացվող

աշխատանքներին, նրանց մոտ ձևավորվել են ուսումնական դրդապատճառներ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ազարյան Ռ. Ն., Ավագյան Ա., Վ., Հատուկ մանկավարժություն (Դասագիրք մանկավարժական բուհերի ուսանողների համար), «Զանգակ-97» հր., Երևան, 2016:
2. Մաթևոսյան Շ., Ժամկոչյան Ս, Ոսկանյան Վ. Խմբագրությամբ, Ներառական դասարաններում սովորող երեխաների հիմնախնդիրների ըմբռնումը և լուծումը (ուղեցույց ուսուցիչների համար), Երևան, 2000, էջ 31-32:
3. Սվաջյան Ա. Հ., Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների դպրոցական ուսուցման կազմակերպման ժամանակակից հիմնահարցերը, (Երեխաների սոցիալ-հոգեբանական զարգացում, մեթոդական ձեռնարկ), «ԱՍՀԱԻ» հր., Երևան-2013:
4. <https://hy.wikipedia.org/wiki/>
5. <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID>